

บทที่ 4

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในประเทศไทย

ในส่วนนี้จะศึกษาวิเคราะห์ถึงความจำเป็นในการจัดเก็บและกำหนดค่าใช้สิทธิสำหรับประเทศไทย ซึ่งสมควรจะมีการกำหนดไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ การใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยมิชอบเป็นการละเมิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตามกฎหมายอื่นในประเทศไทย ผลที่ได้รับจากการที่ประเทศไทยมีคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยศึกษาเปรียบเทียบผลดีและผลเสีย คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในประเทศไทยด้วย

ความจำเป็นในการจัดเก็บและกำหนดค่าใช้สิทธิ

1. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร

เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถดำเนินงานอันมีลิขสิทธิ์ไปใช้ในรูปแบบใหม่ ๆ ก่อให้เกิดการทำซ้ำอย่างสะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีราคาถูก ซึ่งในบางครั้งการใช้งานในลักษณะนี้อาจไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เพราะผู้ใช้ต้องการหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าใช้สิทธิหรือเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่อาจควบคุมและให้อนุญาตใช้งานในรูปแบบใหม่ ๆ ได้อย่างทั่วถึงโดยสิ้นเชิง และในขณะเดียวกัน ผู้ที่ประสงค์จะใช้งานไม่สามารถติดตามเพื่อขอรับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานแต่ละชิ้นที่เพิ่มขึ้นทุกวันได้อย่างทั่วถึงเช่นกัน สิ่งเหล่านี้เป็นผลทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจอันเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวตามที่พึงจะมี เมื่อผู้ใช้งานของเจ้าของลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับการอนุญาต ผู้ใช้ย่อมเป็นผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ หากเจ้าของลิขสิทธิ์ทราบถึงการละเมิดดังกล่าวก็อาจดำเนินคดีฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหาย หรืออาจไม่ดำเนินคดีฟ้องร้องเพราะไม่ทราบ เนื่องจากไม่สามารถควบคุมดูแลได้

อย่างทั่วถึง เจ้าของลิขสิทธิ์จึงไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหานี้ โดยเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำมีงานที่เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ (compulsory license) โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศ ซึ่งพิจารณาจากประเภทของงานที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม มีความถี่ในการถูกซ้ำบ่อยครั้งโดยสาธารณชน เช่น งานดนตรีกรรม งานนาฏกรรม เป็นต้น ผู้อื่นสามารถใช้งานดังกล่าวได้โดยไม่ถือเป็นการละเมิดต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่มีเงื่อนไขว่าผู้ซ้ำต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของการอนุญาตเชิงบังคับ คือ จ่ายค่าใช้สิทธิตลอดระยะเวลาของการใช้งานนั้น ๆ ค่าใช้สิทธิดังกล่าวกฎหมายอนุญาตให้คู่กรณีเจรจาตกลงกันได้ขึ้นเบื้องต้น แต่หากตกลงกันไม่ได้คู่กรณีสามารถร้องขอ "คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ" ให้ตัดสินชี้ขาดจำนวนค่าใช้สิทธิดังกล่าว

2. ข้อจำกัดของเจ้าของลิขสิทธิ์

ในการจัดเก็บค่าใช้สิทธิในข้อ 1 นั้น บางครั้งเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ผู้อื่นสามารถใช้งานในรูปแบบใหม่ ๆ ได้อย่างแพร่หลาย ยากแก่การที่เจ้าของลิขสิทธิ์เพียงลำพังผู้เดียวจะติดตามจัดเก็บได้ จึงมีการจัดทำมีระบบการบริหารจัดเก็บค่าใช้สิทธิของงานที่เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ โดยการจัดตั้ง "สมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิ" (collecting society) ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการจัดเก็บค่าใช้สิทธิและในการให้อนุญาตใช้งานของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่เข้าเป็นสมาชิกของสมาคม นอกจากนี้คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานของสมาคมไม่ให้เข้าข่ายผูกขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการให้อนุญาตใช้งานของเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งสมาคมอยู่ในฐานะที่มีอำนาจต่อรองสูงกว่าผู้ขอใช้งาน

3. เป็นการตอบแทนเจ้าของลิขสิทธิ์

ด้วยเหตุที่เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิได้รับผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจ (economic rights) จากงานสร้างสรรค์ของตน มีสิทธิที่จะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้งานของตนโดยสามารถกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ได้ตามอำเภอใจ เช่น ในเรื่องของการกำหนดเวลา ขอบเขตการอนุญาต จำนวนค่าใช้สิทธิ เป็นต้น แต่หากงานอันมีลิขสิทธิ์ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ สิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะสามารถอนุญาตให้ผู้อื่นใช้งานของตนได้ตามอำเภอใจ ได้ลดลงไปสู่การได้รับค่าใช้สิทธิเป็นการตอบแทน ตลอด

ระยะเวลาที่งานสร้างสรรค์นั้นถูกใช้ประโยชน์ ค่าใช้สิทธินี้ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์มีแรงจูงใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดประโยชน์แก่สังคมต่อไป

4. ความสะดวกของเจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้

การมีสมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิทำหน้าที่จัดเก็บค่าใช้สิทธิจากผู้ใช้เพื่อมอบให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เป็นการสร้างความสะดวกทั้งแก่ผู้ใช้และเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกที่ผู้ใช้จะขออนุญาตใช้งานลิขสิทธิ์ ผู้ใช้จะได้รับความสะดวกในการขออนุญาตใช้งานจากเจ้าของลิขสิทธิ์โดยผ่านทางสมาคม ส่วนเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับความสะดวกคือ มีสมาคมเป็นตัวแทนจัดเก็บค่าใช้สิทธิจากการใช้งานลิขสิทธิ์ของตนได้อย่างทั่วถึง สมาคมจะคอยสอดส่องดูแลการมีผู้ใช้งานลิขสิทธิ์โดยไม่จ่ายค่าใช้สิทธิ รวมทั้งสมาคมสามารถเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้นสมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิ จึงเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการเก็บค่าใช้สิทธิและการให้อุญาตใช้งานลิขสิทธิ์แห่งเดียวที่อำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่ายและมีความรวดเร็ว ช่วยลดปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการเจรจาขออนุญาตใช้งานจากเจ้าของลิขสิทธิ์รายบุคคล แต่การที่สมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิจะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องได้รับการควบคุมดูแลจาก "คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ" ซึ่งทำหน้าที่กำหนดค่าใช้สิทธิจากการใช้งานลิขสิทธิ์ทั้งในกรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์เจรจากับผู้ใช้โดยตรง และในกรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์ให้สมาคมทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเจรจากับผู้ใช้ในเรื่องจำนวนค่าใช้สิทธิที่จะต้องจ่าย ซึ่งหากการเจรจาดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิจะทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดจำนวนค่าใช้สิทธิที่จะต้องจ่าย รวมทั้งตัดสินปัญหาในเรื่องการอนุญาตใช้งานลิขสิทธิ์ ซึ่งนับเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาค้างข้องในการกำหนดค่าใช้สิทธิในงานลิขสิทธิ์และช่วยให้การดำเนินงานของสมาคมเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่ต้องนำข้อโต้แย้งขึ้นฟ้องร้องต่อศาลในทุกกรณี อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิจะเกี่ยวข้องเฉพาะในกรณีที่คู่กรณีทำคำร้องขอต่อคณะกรรมการฯ เท่านั้น

การใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยไม่ถือเป็นการละเมิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521

1. การใช้งานที่ไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์

การทําซ้ำ หรือดัดแปลง นำออกโฆษณาโดยมิได้รับอนุญาตแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (ดูมาตรา 24) แต่เพื่อเป็นการ

คุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชนหรือให้บุคคลอื่นซึ่งใช้สิทธิโดยสุจริตในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ให้ได้รับความคุ้มครองจากความผิดฐานเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ จึงมีหลักเกณฑ์ให้การกระทำบางอย่างไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือทำงานบางงานไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์¹

งานที่ไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์คือ ประเภทของงานตามมาตรา 32(1) ได้แก่ "ข่าวประจำวัน และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นเพียงข่าวสาร" สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของบ้านเมือง ประชาชนทุกคนควรทราบกฎหมายจึงยินยอมให้ทำซ้ำ ดัดแปลง หรือนำออกโฆษณาต่าง ๆ ได้โดยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

มาตรา 32 นี้ ได้บัญญัติขึ้นโดยไม่ได้ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่เปิดเผยทราบได้กันอยู่แล้ว ถ้าจะกำหนดให้บุคคลใดเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าว ก็จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ หรือการดำเนินงานของรัฐ²

งานตามมาตรา 32 (2)-(4) ได้แก่ "รัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง คำชี้แจงและหนังสือตอบของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่น คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ" ซึ่งไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์เช่นกัน ดังนั้นการรวบรวมสิ่งเหล่านี้ในหนังสือราชกิจจานุเบกษานั้น บุคคลทั่วไปสามารถลอกข้อความไปจัดพิมพ์จำหน่ายได้

2. การใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ที่ไม่ถือเป็นการละเมิด

กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้นหากมีบุคคลอื่นมาทำซ้ำ ดัดแปลง นำงานออกโฆษณาโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์และต้องชดเชยค่าเสียหาย แต่ขณะเดียวกัน งานอันมีลิขสิทธิ์นั้นมักเป็นงานที่ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม งานเหล่านี้จำเป็นต้องแพร่หลายไปในสังคม จึงต้องกำหนดเป็นข้อยกเว้นของการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้ากระทำเพื่อวิจัยหรือศึกษา เสนอรายงานช่างทางสื่อสารมวลชน โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น เป็นต้น

¹ไชยยศ เหมะรัชตะ, ปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์ รายงานผลการวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2527, หน้า 186.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

งานดังกล่าวได้แก่งานตามมาตรา 30 มาตรา 31 มาตรา 33-41 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ซึ่งเรียกว่าเป็น "การใช้โดยชอบธรรม" (fair use)

มีปัญหาความเสียหายในทางปฏิบัติเกี่ยวกับขอบเขตตามมาตรา 34 ซึ่งเป็นการยกเว้นของการใช้สิทธิบัตรหรือภาพยนตร์ ในสถานที่ให้บริการที่ดำเนินการโดยมิได้ดำเนินการเพื่อหากำไร จะไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ในกรณีดังต่อไปนี้

1) การนำออกให้ฟังหรือชมเพื่อความบันเทิงสำหรับประชาชน ผู้ให้บริการในสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ขนส่งหรือยานพาหนะ

2) การนำออกให้ฟังหรือชมเพื่อความบันเทิง โดยสมาคมมูลนิธิ หรือองค์การอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณกุศล การศึกษา การศาสนา หรือการสังคมสงเคราะห์

ข้อยกเว้นนี้มีแนวโน้มจะถูกนำมาใช้อย่างได้มาก เนื่องจากการใช้งานสิทธิบัตรฉบับปัจจุบันเป็นไปอย่างกว้างขวาง แต่โดยที่อนุมาตรา (1) ยกเว้นไว้สำหรับการใช้ในสถานที่บางอย่างที่เป็นธุรกิจด้วย ทว่าให้มีข้อโต้แย้งว่า ข้อยกเว้นนี้จะทำให้กว้างขวางเพียงใด ยกตัวอย่างเช่น ร้านอาหารและเครื่องดื่มใช้งานสิทธิบัตรเพื่อบริการลูกค้า แต่ไม่ได้เก็บค่าบริการสำหรับการโฆษณางานสิทธิบัตรนั้น จะต้องด้วยข้อยกเว้นหรือไม่ มีความเห็นทางหนึ่งว่า ถ้าร้านอาหารไม่ได้เก็บค่าฟังหรือชมสิทธิบัตรโดยเฉพาะแล้ว ก็ต้องด้วยข้อยกเว้น แต่มีความเห็นทางหนึ่งว่า การเก็บเงินค่าฟังหรือชมโดยเฉพาะไม่ใช่ประเด็นสำคัญ หากแต่ต้องพิจารณาอย่างกว้างว่าการจัดให้มีการโฆษณางานสิทธิบัตรนั้น เป็นวิธีการดำเนินการเพื่อหากำไรแก่กิจการร้านอาหารและเครื่องดื่มนั้นโดยตรงหรือโดยอ้อมหรือไม่ เช่น การโฆษณานั้นมีส่วนดึงดูดลูกค้าเข้าร้านและผู้ใช้ก็ได้รวมคำนวณค่าใช้จ่ายของการโฆษณานั้นเป็นต้นทุนของกิจการด้วย ก็เพียงพอที่จะนับได้ว่าเป็นการดำเนินการเพื่อหากำไรแล้ว เมื่อร้านค้าได้ประโยชน์จากการใช้งานก็ควรต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ จึงไม่ควรอยู่ภายใต้ข้อยกเว้นกรณีนี้³

ดังนั้น ข้อสำคัญของข้อยกเว้นนี้อยู่ที่การโฆษณาสิทธิบัตร ไม่ว่าจะ เป็นแผ่นเสียง เทปเพลงหรือภาพยนตร์ จะต้องมิได้ดำเนินการเพื่อหากำไร หากเป็นการดำเนินการเพื่อ

³ รัชชัย สุภผลศิริ, คำอธิบายหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม), 2535, หน้า 100-101.

หากทำไปแล้ว แม้จะจัดโดยสมาคมมูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณกุศลก็ตาม ก็ไม่อาจจะอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ได้ เพราะมิใช่เป็นการนำงานดังกล่าวออกให้ประชาชนฟังหรือชมเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว การกระทำดังกล่าวจึงยังต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนเสมอ⁴

สรุปได้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาในการแบ่งแยกว่าการใช้งานลิขสิทธิ์ในลักษณะดังกล่าวเป็นการใช้โดยชอบธรรมหรือไม่ เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยมิได้บัญญัติขอบเขตของ "การดำเนินการโดยมิได้หวังกำไร" ไว้อย่างจำกัดและชัดเจน ซึ่งข้อยกเว้นนี้ในต่างประเทศ จะไม่ประสบกับปัญหา เนื่องจากได้บัญญัติการใช้ชอบธรรมดังกล่าวไว้อย่างจำกัดและชัดเจน เช่น บัญญัติว่า ให้มีการโฆษณาในสถานที่บริการจะต้องไม่มีการหวังกำไรเพื่อการค้า ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมและสถานที่ให้บริการนั้น จะต้องไม่มีการเก็บค่าบริการใด ๆ จากการจัดให้มีการโฆษณางานนั้น ซึ่งจะเป็นการบรรเทาความเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวได้มาก นอกจากนี้ไทยควรจะมีบัญญัติประเภทของงานที่มีประโยชน์ต่อสาธารณชนและมีการใช้ค่อนข้างมากในสังคมให้เป็น "การอนุญาตเชิงบังคับ" แม้ผู้ใช้จะใช้งานโดยมุ่งหวังกำไร ก็ไม่ถือเป็นการละเมิด เนื่องจากผู้ใช้ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นการตอบแทน ค่าลิขสิทธิ์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับอาจคำนวณจากเปอร์เซ็นต์ของยอดขายรับทั้งหมดของผู้ใช้งาน หรือเป็นลักษณะเหมาจ่ายเป็นเงินก้อน โดยพิจารณาจากประเภทของงาน ลักษณะการใช้ประโยชน์และผลกำไรที่คาดว่าผู้ใช้งานจะได้รับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ปริญญา ศีผดุง, คดีละเมิดลิขสิทธิ์ (กรุงเทพมหานคร: บริษัทศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด), 2528, หน้า 37.

ข้อเปรียบเทียบของ "การใช้โดยชอบธรรม" และ "การอนุญาตเชิงบังคับ"

การใช้โดยชอบธรรม	การอนุญาตเชิงบังคับ
<p>1. ผู้ใช้งานใช้งานได้โดยไม่ถือเป็นการละเมิด</p> <p>2. ผู้ใช้งานไม่ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์แก่เจ้าของลิขสิทธิ์</p> <p>3. ผู้ใช้งานแสวงหากำไรได้หรือไม่เพียงใด แล้วแต่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศจะกำหนดขอบเขต โดยพิจารณาจากประเภทของงานและลักษณะการใช้ประโยชน์ซึ่งจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร เช่นงานบางประเภท กฎหมายจะห้ามแสวงหากำไรเด็ดขาด ในขณะที่งานบางประเภทกฎหมายอนุญาตให้แสวงหากำไรได้บ้างพอสมควร ทั้งนี้ แล้วแต่สภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของแต่ละประเทศว่าจะยอมรับให้มีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์กว้างขวางเพียงใด</p>	<p>1. ผู้ใช้งานใช้งานได้โดยไม่ถือเป็นการละเมิด หากปฏิบัติตามเงื่อนไขของการอนุญาตเชิงบังคับ</p> <p>2. ผู้ใช้งานต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์แก่เจ้าของลิขสิทธิ์</p> <p>3. ผู้ใช้งานแสวงหากำไรได้ เนื่องจากผู้ใช้งานต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ เป็นการตอบแทนแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ การคิดค่าลิขสิทธิ์อาจคำนวณจากยอดรายรับทั้งหมดของผู้ใช้หรือจ่ายเป็นเงินก้อน โดยคำนวณจากขอบเขตของการใช้ประโยชน์ ค่าลิขสิทธิ์เหล่านี้อาจมีการปรับปรุงตามอัตราค่าครองชีพเป็นระยะ ๆ</p>

โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตามกฎหมายอื่นในประเทศไทย

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในเรื่องลิขสิทธิ์ แต่มีคณะกรรมการในเรื่องอื่น ซึ่งผู้เขียนจะชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างของคณะกรรมการเหล่านี้และอำนาจหน้าที่ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไป ได้แก่

- 1) คณะกรรมการค่าจ้าง ในเรื่องการคุ้มครองแรงงานตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ
- 2) คณะกรรมการกำหนดราคาเบื้องต้นและจำนวนเงินค่าทดแทนในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.2530 และการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างหรือขยายทางหลวง ตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535
- 3) คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2522
- 4) คณะกรรมการสิทธิบัตร ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522
- 5) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2474
- 6) คณะอนุญาโตตุลาการ ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530

1. คณะกรรมการค่าจ้างในเรื่องการคุ้มครองแรงงาน

ประกาศตามกระทรวงมหาดไทยเรื่องการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ คณะกรรมการค่าจ้างประกอบด้วยประธานกรรมการและกรรมการอื่น ซึ่งทั้งคณะมีจำนวนรวมกันไม่น้อยกว่า 9 คน และไม่เกิน 15 คน โดยรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง การแต่งตั้งดังกล่าวนี้ต้องแต่งตั้งจากฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างอย่างน้อยฝ่ายละ 3 คน กรรมการค่าจ้างอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และเมื่อพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกได้

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการค่าจ้างจะพ้นตำแหน่งเมื่อ

- 1) ตาย
- 2) ลาออก
- 3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- 4) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- 5) ได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

เมื่อกรรมการค่าจ้างพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ รัฐมนตรีจะแต่งตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ โดยให้กรรมการค่าจ้างซึ่งได้รับแต่งตั้ง อยู่ในตำแหน่งตามวาระของกรรมการซึ่งตนแทน

ในการประชุมจะต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม แต่ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการหนึ่งคนจะมีหนึ่งเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงในที่ประชุมเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คณะกรรมการค่าจ้างมีหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็นเพื่อให้รัฐบาลกำหนดเป็นนโยบายค่าจ้างของประเทศและมีอำนาจหน้าที่กำหนดค่าจ้างขั้นต่ำซึ่งลูกจ้างคนเดียวควรจะได้รับ และสามารถดำรงชีพอยู่ได้ การพิจารณาดังกล่าว คณะกรรมการจะริเริ่มเองตามมติของที่ประชุมเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงหรือความจำเป็นที่จะต้องพิจารณา หรือเมื่อได้รับคำร้องเรียนจากฝ่ายนายจ้างหรือฝ่ายลูกจ้าง ในการพิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ คณะกรรมการจะต้องศึกษาและพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอัตราค่าจ้าง ที่ลูกจ้างได้รับอยู่เปรียบเทียบกับค่าจ้างของลูกจ้างอื่นที่ทำงานอยู่ในลักษณะและสภาพเดียวกัน ประกอบกับค่าครองชีพ มาตรฐานการครองชีพ ต้นทุนการผลิตราคาสินค้า ความสามารถของธุรกิจ และสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นในขณะนั้น และการพิจารณานี้จะกำหนดให้ใช้เฉพาะงานอุตสาหกรรมประเภทใดประเภทหนึ่งหรือทุกประเภททั่วราชอาณาจักร หรือเฉพาะงานอุตสาหกรรมประเภทใดประเภทหนึ่งหรือทุกประเภทในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งก็ได้ นอกจากนี้ในการดำเนินงาน คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ในการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับค่าจ้าง แบบของการใช้จ่าย ค่าใช้จ่าย รายได้ และข้อเท็จจริงทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณากำหนดค่าจ้าง โดยจะต้องทำรายงานเสนอรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละครั้ง เกี่ยวกับภาวะค่าจ้าง ตลอดจนเสนอเกี่ยวกับแนวโน้มของค่าจ้าง และมาตรการที่ควรจะได้ดำเนินการ

2. คณะกรรมการกำหนดราคาเบื้องต้นและจำนวนเงินค่าทดแทนในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 รวมทั้งการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เพื่อสร้างหรือขยายทางหลวงตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535

คณะกรรมการกำหนดราคาเบื้องต้นและจำนวนเงินค่าทดแทนประกอบด้วยผู้แทนของเจ้าหน้าที่ 1 คน ผู้แทนกรมที่ดิน 1 คน ผู้แทนของหน่วยงานอื่นของรัฐ 1 คน และผู้แทนของสภาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อทำหน้าที่กำหนดราคาเบื้องต้นและจำนวนเงินทดแทนในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ คือทำการกำหนดราคาเบื้องต้นของอสังหาริมทรัพย์ที่รัฐมีความจำเป็นจะต้องได้มาซึ่งที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์เพื่อกิจการอันจำเป็นและในการกำหนดเงินค่าทดแทนให้คณะกรรมการฯ คำนึงถึง

- 1) ราคาซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาดของอสังหาริมทรัพย์ที่จะต้อง เว้นคืน
- 2) ราคาของอสังหาริมทรัพย์ที่มีการตีราคาไว้เพื่อประโยชน์แก่การ เสียภาษี

บำรุงท้องที่

- 3) ราคาประเมินเพื่อเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม
- 4) สภาพที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์นั้น และ
- 5) เหตุและวัตถุประสงค์ของการเวนคืน

นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกเวนคืนและสังคม หากคณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนให้ต่ำมาก ผู้ถูกเวนคืนซึ่งเกิดความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม สามารถอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีและหากยังได้ค่าทดแทนที่ต่ำมาก ก็สามารถใช้สิทธิทางศาลต่อไปได้

สำหรับการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างหรือขยายทางหลวงตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 มาตรา 68 บัญญัติว่า "เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างหรือขยายทางหลวง ถ้ามิได้ตกลงในเรื่องการโอนไว้เป็นอย่างอื่น ให้ดำเนินการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์..." ดังนั้นคณะกรรมการกำหนดราคาเบื้องต้นและจำนวนเงินค่าทดแทนในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จึงมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดราคาเบื้องต้นของอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องการนำมาเพื่อสร้างหรือขยายทางหลวงด้วย

3. คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2522 จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีและได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาตามลำดับ ในกรณีที่รัฐสภาประกอบด้วยสภาเดียว ให้ได้รับความเห็นชอบของสภานั้น ให้เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์โดยตำแหน่ง นอกจากนี้ กรรมการฯ จะมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี นับแต่วันที่ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและผู้พ้นจากตำแหน่งแล้วจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
อีกก็ได้ นอกจากนี้ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางนิติศาสตร์
รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือการบริหารราชการแผ่นดินและต้องมีคุณสมบัติอย่างใด
อย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) เคยเป็นกรรมการร่างกฎหมายมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี
- 2) เคยเป็นกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติเรื่องราวร้องทุกข์

พ.ศ. 2492

- 3) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือ
เทียบเท่า หรือตุลาการพระธรรมนูญศาลทหารสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี
- 4) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือเทียบเท่ามา
แล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี
- 5) เป็นหรือเคยเป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง
หรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินในสถาบันการศึกษาของรัฐในระดับมหาวิทยาลัย
มาแล้วไม่น้อยกว่า 6 ปี
- 6) มีประสบการณ์ในการบริหารราชการไม่น้อยกว่า 10 ปี ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์
ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

นอกจากนี้ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการจะต้องไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้
ดำรงตำแหน่งในทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบใน
การบริหารพรรคการเมืองหรือประกอบอาชีพหรือมีวิชาชีพอย่างอื่นที่ขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ
กรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามระเบียบที่คณะกรรมการจะได้กำหนดขึ้น

ในที่ประชุมใหญ่ของกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์จะต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อย
กว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด และจะมีการเลือกกรรมการคนหนึ่งให้เป็นประธานในที่
ประชุมคราวนั้นที่ประชุมหารือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียง
เพิ่มขึ้นได้อีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด

คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์มีอำนาจหน้าที่พิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ตามที่บุคคลใด
บุคคลหนึ่งร้องทุกข์ อันเป็นเรื่องที่ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) เป็นเรื่องและผู้ร้องทุกข์ได้รับความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรืออาจ
จะเดือดร้อนหรืออาจจะเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ และ

- 2) ความเดือดร้อนหรือความเสียหายดังกล่าวนั้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- (ก) ละเลยต่อหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ
  - (ข) ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร
  - (ค) กระทำการนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือขัดต่อกฎหมายหรือไม่ถูกต้อง

ตามกฎหมาย

(ง) กระทำการไม่ถูกต้องตามขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการนั้น หรือ

- (จ) กระทำการโดยไม่สุจริตหรือโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ ให้กรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์มีอิสระในความคิดเห็นของตน โดยร่วมกันวินิจฉัยเป็นองค์คณะในนามของคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ และคำวินิจฉัยให้เป็นไปตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก นอกจากนี้ ยังมีอำนาจทบทวนหรือสอบถามหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้มีความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องส่งวัตถุ เอกสาร พยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือส่งผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำประกอบการพิจารณาได้ มีหนังสือเรียกให้ผู้ร้องทุกข์นำพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณา มีหนังสือเรียกให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาได้

4. คณะกรรมการสิทธิบัตร

ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 (มาตรา 66-74) คณะกรรมการสิทธิบัตร ประกอบด้วยปลัดกระทรวงพาณิชย์เป็นประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน 12 คนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง คณะกรรมการจะแต่งตั้งบุคคลใดเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการก็ได้ กรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งหรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการเพิ่มขึ้น ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งสามารถอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่ง กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งแล้วอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้

กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจะพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระเมื่อ

- 1) ตาย
- 2) ลาออก
- 3) คณะรัฐมนตรีให้ออก
- 4) เป็นบุคคลล้มละลาย
- 5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- 6) ได้รับความจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ

ความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ในการประชุมต้องมีคณะกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งจะมีหนึ่งเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงในที่ประชุมเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด นอกจากนี้ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการได้

คณะกรรมการสิทธิบัตรมีหน้าที่ตามมาตรา 70 ได้แก่

- 1) ให้คำแนะนำหรือปรึกษาแก่รัฐมนตรีในการพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการสิทธิบัตรยา (มาตรา 55 สัตต)
- 2) วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดี* ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรให้บันทึกคำยินยอมให้บุคคลอื่นใช้สิทธิตามสิทธิบัตรและมีผู้มาขอใช้สิทธิบัตรโดยอธิบดีได้อนุญาตตามเงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิและค่าตอบแทนที่ผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ขอใช้สิทธิจะตกลงกัน หากตกลงกันไม่ได้ภายในระยะเวลาที่อธิบดีกำหนด ให้อธิบดีกำหนดเงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิและค่าตอบแทนตามที่อธิบดีพิจารณาเห็นสมควร คำวินิจฉัยของอธิบดีนี้ คู่กรณีอาจอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรได้ภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้น และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิบัตรให้ถือเป็นที่สุด (มาตรา 45)
- 3) วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดี ในกรณีที่มีการยื่นคำขอใช้สิทธิบัตร และผู้ขอใช้สิทธิได้เสนอค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิ และข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ได้รับ

*"อธิบดี" ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ในปัจจุบันหมายถึง อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

อนุญาตให้ใช้สิทธิ และได้มีการสอบสวนและออกคำสั่งโดยอธิบดีแล้ว คู่กรณีสามารถอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรได้ (มาตรา 49)

4) วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดี ในกรณีตามข้อ (3) ข้างต้น ซึ่งอธิบดีได้กำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรและข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรและผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่หากคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ อธิบดีสามารถออกคำสั่งกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขการใช้สิทธิและข้อจำกัดสิทธิตามที่อธิบดีเห็นสมควร คำสั่งดังกล่าวของอธิบดี คู่กรณีสามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิบัตรได้ (มาตรา 50)

5) วินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดี ในกรณีต่าง ๆ เช่น ในกรณีอธิบดีกำหนดบำเหน็จพิเศษแก่ลูกจ้างตามมาตรา 12 อธิบดีวินิจฉัยการสอบสวนผู้ร่วมขอรับสิทธิบัตรตามมาตรา 15 อธิบดีมีคำสั่งประกาศโฆษณาขอรับสิทธิบัตรตามมาตรา 28 เป็นต้น (มาตรา 72)

6) วินิจฉัยคำสั่งของอธิบดีในกรณีไม่รับจดทะเบียนการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา 41)

7) ออกคำสั่งเพิกถอนสิทธิบัตรตามมาตรา 55

8) พิจารณาเรื่องอื่น ๆ ตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

นอกจากนี้ คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการนั้น ในบางกรณีกฎหมายบัญญัติให้เป็นที่สุด (มาตรา 72) แต่ในบางกรณีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ คู่กรณีสามารถอุทธรณ์ต่อไปยังศาลได้ (มาตรา 74)

มาตรา 72 "ในกรณีที่มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดีตามมาตรา 12 มาตรา 15 มาตรา 28 มาตรา 30 มาตรา 33 มาตรา 34 มาตรา 49 มาตรา 50 มาตรา 61 หรือมาตรา 65 ประกอบด้วยมาตรา 12 มาตรา 15 มาตรา 28 มาตรา 33 และมาตรา 34 ผู้มีส่วนได้เสียตามมาตราดังกล่าวมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการภายในหกสิบวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดี ถ้าไม่อุทธรณ์ภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของอธิบดีเป็นที่สุด"

มาตรา 74 "เมื่อคณะกรรมการได้วินิจฉัยหรือมีคำสั่งตามมาตรา 41 มาตรา 49 มาตรา 50 มาตรา 55 หรือมาตรา 72 แล้ว ให้แจ้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลไปยังผู้อุทธรณ์และคู่กรณีหรือผู้ทรงสิทธิบัตรหรือผู้ได้รับอนุญาตแล้วแต่กรณี ถ้าคู่กรณีไม่เห็นด้วยกับคำสั่งหรือคำวินิจฉัยนั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อไปยังศาลได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำวินิจฉัย ถ้าไม่ดำเนินการคดีดังกล่าวให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด"

5. คณะกรรมการเครื่องหมายการค้า

ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2474 (มาตรา 19 ทวิ - 19 เบญจ) คณะกรรมการเครื่องหมายการค้าประกอบด้วยอธิบดีกรมทะเบียนการค้า (ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2474 ในปัจจุบันหมายถึงอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา) เป็นประธาน และกรรมการอื่น ๆ ซึ่งคณะรัฐมนตรีจะได้แต่งตั้งอีกอย่างน้อยสี่คน และอย่างมากไม่เกินหกคน กรรมการเครื่องหมายการค้าซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่ง คณะรัฐมนตรีอาจแต่งตั้งเป็นกรรมการอีกได้

กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง อาจพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (5) ได้รับความวิบัติโดยคดีแพ่งถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่คดีความผิดที่เป็น

ลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

กรรมการผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะรัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการแทน กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งจะอยู่ในตำแหน่งตามวาระของกรรมการซึ่งตนแทน

การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม หากประธานไม่อยู่ในที่ประชุม ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุมแทน การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คำวินิจฉัย หรือคำสั่งของคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าให้เป็นที่สุด

คณะกรรมการเครื่องหมายการค้ามีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) วินิจฉัยอุทธรณ์จากผู้จดทะเบียน ในกรณีที่นายทะเบียนไม่รับจดทะเบียน เพราะเห็นว่าเครื่องหมายการค้ามีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 5 (เครื่องหมายการค้าหรือส่วนของเครื่องหมายการค้าเป็นตราหลวง พระบรมราชาภิไธย ฯลฯ) หรือเหมือนกับเครื่องหมายการค้าที่เจ้าของอื่นได้ยื่นมาจดทะเบียนไว้แล้ว เพื่อสินค้าจำพวกเดียวกันหรือเป็นเครื่องหมาย

การค้าที่คล้ายกันกับเครื่องหมายการค้าเช่นว่านี้ จนถึงนับได้ว่าเป็นการลวงสาธารณชน หรือฉ้อ
 นายทะเบียน เห็นว่าการมิได้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (มาตรา 16)

2) วินิจฉัยอุทธรณ์จากเจ้าของเครื่องหมายการค้าในกรณีที่นายทะเบียนรับ
 จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่ต่างเจ้าของต่างได้เข้ามาแล้วด้วยกันโดยสุจริต หรือมีพฤติการณ์
 พิเศษที่นายทะเบียนเห็นสมควรรับจดทะเบียน โดยนายทะเบียนได้รับจดทะเบียนเครื่องหมายการ
 ค้าเดียวกันหรือเกือบเหมือนกัน สำหรับสินค้าเดียวกันหรือชนิดเดียวกันให้แก่หลายเจ้าของ โดยมี
 หรือไม่มีเงื่อนไขและข้อจำกัดในวิธีหรือเขตที่แห่งการไร้ หรือเงื่อนไขและข้อจำกัดอื่นตามที่นาย
 ทะเบียนเห็นสมควร (มาตรา 18)

3) วินิจฉัยอุทธรณ์จากผู้ขอจดทะเบียน ในกรณีที่เครื่องหมายการค้ามีสิ่งที่ยกกัน
 สำคัญในการค้าขาย หรือมีลักษณะไม่บังเฉพาะว่าเป็นสินค้านั้น ก่อนรับจดทะเบียน นายทะเบียน
 ได้สั่งให้ผู้ขอจดทะเบียนแสดงปฏิเสธว่าไม่ขอถือเป็นสิทธิแต่ผู้เดียว (มาตรา 19)

4) วินิจฉัยอุทธรณ์จากผู้คัดค้านหรือผู้ขอจดทะเบียนที่ไม่พอใจคำวินิจฉัยของนาย
 ทะเบียน ในกรณีที่มีผู้ยื่นคำคัดค้านการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า (มาตรา 22)

5) สิ่งเพิกถอนทะเบียนเครื่องหมายการค้าที่เห็นว่าขัดต่อนโยบายแห่งรัฐ

6. คณะอนุญาโตตุลาการ

อนุญาโตตุลาการเป็นเรื่องของสัญญาและความสมัครใจของทั้งสองฝ่ายว่าจะใช้
 วิธีระงับข้อพิพาทโดยวิธีที่กำหนดไว้ในสัญญาที่ได้ทำนิติสัมพันธ์ต่อกันไว้เกี่ยวเนื่องด้วยกิจกรรมหรือ
 กิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การซื้อขาย การเช่าทรัพย์สิน การก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งโดยปกติแล้ว
 หากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจากนิติสัมพันธ์ดังกล่าวและคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ต้องนำคดีไปฟ้อง
 ร้องต่อศาล แต่จากสภาพของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันธุรกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วมาก การ
 พิจารณาคดีโดยการฟ้องร้องทางศาลอาจเสียเวลาและทุนทรัพย์ ตลอดจนความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่
 เคยมีมาด้วยดีต่อกัน จึงอาจจะตกลงกันโดยความสมัครใจของทั้งสองฝ่ายว่า หากเกิดข้อพิพาทขึ้น
 ก็ให้อนุญาโตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด ซึ่งอาจจะตกลงกันไว้ก่อนในสัญญาหรือเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นอาจ
 จะตกลงนำกรณีพิพาทไปให้อนุญาโตตุลาการพิจารณาในภายหลังก็ได้ ทั้งนี้ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่

สมัครใจก็จะไม่สามารถดำเนินการดังกล่าวได้⁵

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญศาล
ชั้นต้น หมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 210-222 มีจำนวน 13 มาตรา โดยแบ่งอนุญาโตตุลาการเป็น
2 ประเภทคือ

- 1) อนุญาโตตุลาการในศาล และ
- 2) อนุญาโตตุลาการนอกศาล (ใช้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530
บังคับ)

ปัจจุบันอนุญาโตตุลาการทำได้ 2 รูปแบบคือ

1) อนุญาโตตุลาการที่เป็นสถาบัน (Institutional Arbitration) เป็น
สถาบันให้บริการทางด้านอนุญาโตตุลาการ มีกฎข้อบังคับของตนเอง อาจชำนานอยู่ในธุรกิจการค้า
เฉพาะด้าน การเลือกใช้สถาบันอนุญาโตตุลาการจึงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมเฉพาะเรื่อง
ซึ่งแบ่งสถาบันอนุญาโตตุลาการได้ 2 ประเภทคือ สถาบันอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศและ
สถาบันอนุญาโตตุลาการภายในประเทศ สำหรับประเทศไทยมีบริการสภาหอการค้าไทย

2) อนุญาโตตุลาการเฉพาะกิจ (Ad Hoc Arbitration) เนื่องจากมี
นักธุรกิจจำนวนมากเกรงว่าสถาบันอนุญาโตตุลาการที่มีอยู่ อาจมีความเอนเอียงไปในทางแนวคิด
ของผู้บริหาร ผู้ก่อตั้ง หรือกฎเกณฑ์ที่ไม่ตรงความประสงค์ของตน ดังนั้น คู่กรณีจะเป็นผู้กำหนด
ขั้นตอนและรายละเอียดไว้ในข้อตกลง เช่น เรื่องการแต่งตั้ง ขอบเขตอำนาจ สถานที่พิจารณา
 เป็นต้น⁶

สาระสำคัญของคณะอนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.
2530 ได้แก่

⁵ เอนก ศรีสนิท, "การตั้งอนุญาโตตุลาการ", ใน รวมบทความและคำพิพากษาศาล
ฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม,
2535), หน้า 42.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

1. "สัญญาอนุญาตตุลาการ" หมายถึง สัญญาหรือข้อตกลงในสัญญาที่คู่กรณีตกลงเสนอข้อพิพาททางแพ่งที่เกิดขึ้นแล้วหรือที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด ไม่ว่าจะมีการกำหนดตัวผู้ซึ่งจะเป็นอนุญาตตุลาการไว้หรือไม่ก็ตาม (มาตรา 5)
2. สัญญาอนุญาตตุลาการ จะมีผลผูกพันคู่กรณีได้ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือมีข้อสัญญาปรากฏอยู่ในเอกสารโต้ตอบทางจดหมาย โทรเลข โทรพิมพ์ หรือเอกสารอื่นที่มีลักษณะทางองเดียวกัน (มาตรา 6)
3. อนุญาตตุลาการอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ในกรณีที่มิอนุญาตตุลาการหลายคน ให้คู่กรณีตั้งอนุญาตตุลาการฝ่ายละเท่ากัน ในกรณีที่สัญญาอนุญาตตุลาการมิได้กำหนดจำนวนอนุญาตตุลาการไว้ ให้คู่กรณีตั้งอนุญาตตุลาการฝ่ายละ 1 คนและให้อนุญาตตุลาการดังกล่าวร่วมกันตั้งบุคคลภายนอกอีกหนึ่งคนร่วมเป็นอนุญาตตุลาการด้วย (มาตรา 11)
4. ในกรณีที่สัญญาอนุญาตตุลาการกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นอนุญาตตุลาการหรือให้บุคคลภายนอกเป็นผู้ตั้งอนุญาตตุลาการและบุคคลดังกล่าวนั้นไม่ยินยอมรับการตั้งหรือตาย ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ก่อนยินยอมรับการแต่งตั้งหรือก่อนตั้ง แล้วแต่กรณี ให้ถือเสมือนว่า ไม่มีการกำหนดตัวอนุญาตตุลาการหรือผู้ตั้งอนุญาตตุลาการนั้น ถ้าอนุญาตตุลาการผู้ยินยอมรับการตั้งแล้ว ผู้ใดตาย ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ให้ตั้งอนุญาตตุลาการขึ้นใหม่แทน โดยวิธีเดียวกับการตั้งอนุญาตตุลาการผู้นั้น ในกรณีที่อนุญาตตุลาการผู้ยินยอมรับการตั้งแล้ว ผู้ใดไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ไม่เต็มใจปฏิบัติหน้าที่หรือเพิกเฉยไม่ปฏิบัติหน้าที่ภายในเวลาอันสมควร คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจให้มีคำสั่งตั้งอนุญาตตุลาการขึ้นใหม่แทนอนุญาตตุลาการผู้นั้นได้ (มาตรา 15)
5. คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าไม่อาจหาเสียงข้างมากได้ ให้อนุญาตตุลาการตกลงร่วมกันตั้งบุคคลหนึ่งขึ้นเป็นผู้ชี้ขาด ในกรณีที่ไม่สามารถตั้งผู้ชี้ขาดได้ ให้อนุญาตตุลาการคนใดคนหนึ่งหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจให้มีคำสั่งตั้งผู้ชี้ขาด (มาตรา 16)

จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติของอนุญาตตุลาการตามกฎหมายไทย ทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530 มิได้กำหนดคุณสมบัติไว้แน่ชัดดังนั้นบุคคลใดก็ได้ ที่ได้รับแต่งตั้งและสามารถพิจารณาคดีด้วยความยุติธรรมและยินยอมเป็นอนุญาต-

ตุลาการนอกศาลตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการฯ มาตรา 15 และในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดแต่เพียงว่าให้ทำเป็นหนังสือ ดังนั้น คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นอนุญาโตตุลาการนอกศาล ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้แต่งตั้ง และผู้ได้รับการแต่งตั้งยินยอม และอาจมีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับในด้านต่าง ๆ เช่น มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะพิจารณา มีความซื่อสัตย์ ทั้งจะต้องไม่เป็นผู้ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือถูกศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ส่วนการตั้งอนุญาโตตุลาการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนอกจากจะให้กับบุคคลหรือคู่สัญญาที่มีสิทธิพิจารณาแต่งตั้งแล้ว ยังให้อำนาจศาลแต่งตั้งได้ตามที่เห็นสมควร⁷

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการในเรื่องต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น คณะกรรมการสิทธิบัตรและคณะกรรมการเครื่องหมายการค้า ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา มีลักษณะใกล้เคียงและน่าจะเป็นแบบอย่างสำหรับโครงสร้างของคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในกฎหมายลิขสิทธิ์ กล่าวคือคณะกรรมการสิทธิบัตรประกอบด้วย ปลัดกระทรวงพาณิชย์เป็นประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน 12 คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง คณะกรรมการอาจจะแต่งตั้งบุคคลใดเป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการก็ได้ กรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าซึ่งประกอบด้วยอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นประธาน และกรรมการอื่น ๆ ที่รัฐมนตรีแต่งตั้งอีกอย่างน้อยสี่คน และอย่างมากไม่เกินหกคน กรรมการจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี

การพิจารณาผลดีและผลเสียของการใช้ระบบคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในกฎหมายลิขสิทธิ์

ในส่วนนี้จะศึกษาเปรียบเทียบถึงผลดีและผลเสียของการมีระบบคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิที่มีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในการใช้งานลิขสิทธิ์ รวมทั้งต่อเศรษฐกิจของชาติและประชาชนโดยทั่วไป เพื่อนำมาพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในประเทศไทย

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

1. เจ้าของลิขสิทธิ์ ในที่นี้หมายถึงเจ้าของลิขสิทธิ์งานที่เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ
ผลดี

1. จากการที่มีคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์เป็นผู้ตัดสินกำหนดจำนวนค่าลิขสิทธิ์ที่ผู้ใช้งานจะต้องจ่ายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ในกรณีที่ไม่สามารถเจรจาตกลงกันในเรื่องค่าลิขสิทธิ์ได้ จะช่วยลดปัญหาข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นถึงขั้นดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาล เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถได้รับค่าลิขสิทธิ์อย่างแน่นอนตามจำนวนที่กำหนดโดยคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์
2. การมีคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์มากขึ้น เช่น หากเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่สามารถเจรจาตกลงในเรื่องจำนวนค่าลิขสิทธิ์กับผู้ขอใช้งานได้ เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถยื่นคำร้องขอให้คณะกรรมการฯ ตัดสินกำหนดจำนวนค่าลิขสิทธิ์ที่ยุติธรรมได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ต่อสังคมต่อไป
3. จากการที่มีคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์เป็นผู้ตัดสินการให้อนุญาตใช้งานลิขสิทธิ์ ทำให้ช่วยลดปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ไปได้มาก เช่น ในการที่สมาคมอนุญาต (licence body) ได้รับการโอนสิทธิในการให้อนุญาตผู้อื่นใช้งานจากเจ้าของลิขสิทธิ์ สมาคมอาจปฏิเสธการให้อนุญาตผู้อื่นใช้งานโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรหรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้งานได้ แต่มีเงื่อนไขหรือกำหนดค่าลิขสิทธิ์ที่ไม่สมเหตุผล ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์อาจไม่ได้รู้เห็นด้วย โดยอาจเป็นเพราะสมาคมมีอคติกับผู้ขอใช้หรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ผู้ขอใช้อาจร้องขอต่อคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์เพื่อยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งของสมาคมได้ และหากคณะกรรมการฯ ยืนยันให้ผู้ขอใช้ได้รับอนุญาตให้ใช้งาน เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีโอกาสดังกล่าวได้รับค่าลิขสิทธิ์ตามเงื่อนไขของการอนุญาตเชิงบังคับโดยไม่ต้องถูกสมาคมตัดโอกาสการได้รับค่าลิขสิทธิ์ในการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้งาน
4. ด้วยเหตุผลตามข้อ 3 ทำให้สมาคมอนุญาตไม่อาจใช้อำนาจผูกขาด เมื่อคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์เข้ามาควบคุมดูแลการดำเนินงานของสมาคม ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ต้องรับผลกระทบจากการใช้อำนาจผูกขาดดังกล่าว
5. จากการมีคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ ทำให้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ จบลงโดยเร็ว เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ต้องนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลทันทีในทุกกรณี หากเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่พอใจคำตัดสินของคณะกรรมการฯ ก็สามารถนำเรื่องขึ้นฟ้องร้องต่อศาลต่อไปได้ เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดให้คำชี้ขาดของคณะกรรมการฯ เป็นที่สุด

ผลเสีย โดยหลักของกฎหมายลิขสิทธิ์ เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิเด็ดขาดหรือสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการบางอย่างต่องานอันมีลิขสิทธิ์ของตน สามารถใช้อำนาจแห่งลิขสิทธิ์ห้ามปรามมิให้บุคคลอื่นกระทำการแก่งานของตนได้ รวมทั้งมีสิทธิเรียกค่าเสียหายหรือกำหนดจำนวนค่าใช้สิทธิตามจำนวนที่ต้องการได้และสามารถปฏิเสธการให้อนุญาตผู้อื่นใช้งานโดยปราศจากเหตุผลก็ได้ แต่การที่กฎหมายกำหนดให้งานบางประเภทของตนเป็นการอนุญาตเชิงบังคับ แม้จะมีเงื่อนไขสามารถได้รับค่าใช้สิทธิจากผู้ใช้งานที่ตกลงกันในเบื้องต้น แต่หากการเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิจะทำการกำหนดค่าใช้สิทธิให้ตามจำนวนที่คณะกรรมการฯ เห็นว่ายุติธรรม ซึ่งอาจเป็นจำนวนที่เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่พอใจก็ได้ ซึ่งนับว่าเป็นการตัดทอนสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์

2. ผู้ใช้ ในที่นี้หมายถึงผู้ใช้งานลิขสิทธิ์ที่เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ

ผลดี

1. ทำให้ผู้ใช้สามารถใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นได้โดยไม่มีถือเป็นภาระละเมิด หากผู้ใช้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคือ จ่ายค่าใช้สิทธิให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ตลอดระยะเวลาของการใช้งาน ค่าใช้สิทธิอาจเป็นจำนวนที่ตกลงกันหรือตามจำนวนที่กำหนดโดยคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ
2. ทำให้ผู้ใช้มีอำนาจในการเจรจาต่อรองมากขึ้นในการขออนุญาตใช้งานลิขสิทธิ์จากสมาคมอนุญาต หากผู้ใช้ใช้งานมีคุณสมบัติที่เหมาะสม เพราะถ้าสมาคมปฏิเสธการอนุญาตหรือมีเงื่อนไขที่ไม่สมเหตุผล คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิซึ่งมีหน้าที่จะคอยควบคุมดูแลการดำเนินงานของสมาคมสามารถทาคำสั่งยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งของสมาคมได้ สมาคมไม่อาจใช้อำนาจผูกขาดอีกต่อไปในเรื่องการเจรจาอนุญาตให้ผู้อื่นใช้งานของเจ้าของลิขสิทธิ์
3. เมื่อพิจารณาจากข้อ 1 และข้อ 2 จะเห็นว่าคดีพิพาทที่ขึ้นสู่ศาลจะลดน้อยลง เนื่องจากคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิจะช่วยตัดสินข้อโต้แย้งก่อนในเบื้องต้น หากคู่กรณีพอใจก็ไม่ตองนำคดีฟ้องร้องต่อศาล ผู้ใช้ก็ไม่ต้องตกอยู่ในฐานะจำเลยและทำให้ผู้ใช้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่อศาลไปได้มาก

ผลเสีย การมีการอนุญาตเชิงบังคับและคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิทำหน้าที่กำหนดค่าใช้สิทธิที่ผู้ใช้จะต้องจ่ายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ค่าใช้สิทธิดังกล่าวผู้ใช้มีหน้าที่ต้องจ่ายตามกฎหมายและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้ผลกำไรที่ผู้ใช้ควรจะได้รับมีจำนวนลดน้อยลง เพราะต้องนำเงินบางส่วนไปจ่ายเป็นค่าใช้สิทธิให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์

3. องค์กรอื่น ได้แก่สมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิ (collecting society) และศาล จะได้รับผลจากการมีคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิดังต่อไปนี้

1) สมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิ

ผลดี

1. การมีคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิมีผลทำให้สมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิ สามารถแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ของสมาคมไปได้มาก เช่น หากการเจรจาเรื่องจำนวน ค่าใช้สิทธิไม่อาจตกลงกันได้ หรือมีปัญหาในเรื่องการอนุญาตของสมาคมกับผู้อำนวยการ คณะกรรมการฯ จะเข้ามามีบทบาทในการตัดสินจำนวนค่าใช้สิทธิหรือออกคำสั่งยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่ง ในเรื่องการอนุญาตของสมาคมได้

2. หากคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งจนเป็นที่ พอใจแก่คู่กรณีทุกฝ่ายแล้ว จะทำให้สมาคมสามารถดำเนินการจัดเก็บค่าใช้สิทธิตามจำนวนที่ได้ ตัดสินหรือดำเนินการอนุญาตให้ผู้อำนวยการลิขสิทธิ์ด้วยความมั่นใจว่าจะไม่ถูกเจ้าของลิขสิทธิ์หรือ ผู้ใช้ฟ้องร้องในภายหลัง

ผลเสีย สมาคมไม่อาจมีอำนาจผูกขาดอีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจ ในการเจรจาต่อรองในการให้อนุญาตผู้อำนวยการลิขสิทธิ์จะลดน้อยลง สมาคมไม่อาจมีอคติกับ ผู้ใช้งานอีกต่อไป โดยการกำหนดจำนวนค่าใช้สิทธิที่ไม่สมเหตุผลหรือปฏิเสธการให้อนุญาตให้ งานหรืออนุญาตโดยมีเงื่อนไขที่ไม่สมเหตุผล หากผู้อำนวยการลิขสิทธิ์ที่ถูกต้องครบถ้วน สมาคมก็ต้อง อนุญาตให้ผู้อำนวยการทุกรายไป เพราะคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิจะคอยควบคุมดูแลการ ดำเนินงานดังกล่าวของสมาคม

2) ศาล

ผลดี การมีคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิช่วยลดคดีความในศาลไปได้มาก เนื่องจากคณะกรรมการฯ สามารถตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งจากการใช้งานลิขสิทธิ์ได้ในเบื้องต้น หากคำตัดสินของคณะกรรมการฯ เป็นที่พอใจแก่คู่กรณี ก็จะไม่มีการนำเรื่องขึ้นฟ้องร้องต่อศาล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประกอบด้วยคณะบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการตัดสินปัญหาเฉพาะเรื่อง ก่อ ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและยุติธรรม คำตัดสินของคณะกรรมการฯ จึงมักจะเป็นที่พอใจแก่คู่ กรณีทุกฝ่าย ดังนั้นหากไม่มีคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ เมื่อมีปัญหาข้อขัดแย้งแม้เพียงเล็กน้อย คู่กรณีก็ต้องนำเรื่องขึ้นฟ้องร้องต่อศาล ศาลต้องเสียเวลาในการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ

เรื่อง และขั้นตอนกระบวนการพิจารณาดีมาก ทำให้เรื่องล่าช้า เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายโดย
ไม่จำเป็น

ในทางปฏิบัติในต่างประเทศ คู่กรณีส่วนใหญ่มักพอใจกับคำตัดสินของคณะ
กรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ มีคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลโดยขอให้ศาลยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งของ
คณะกรรมการน้อยมาก และศาลได้ยืนยันตามคำสั่งของคณะกรรมการในทุกคดี ทั้งนี้ อาจเป็น
เพราะคณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านลิขสิทธิ์โดยตรง และ
ประกอบด้วยผู้พิพากษา ทนายความ นักเศรษฐศาสตร์ นักบัญชี นักวิชาการ ฯลฯ เป็นผลให้คำตัดสิน
ของคณะกรรมการมีความยุติธรรมและสมเหตุสมผลในแต่ละสถานการณ์ ดังนั้นการฟ้องคดีต่อ
ศาลจึงมีน้อยลง หากคู่กรณีพอใจกับคำตัดสินของคณะกรรมการ

ผลเสีย หากคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิมีคำตัดสินแล้ว และคู่กรณีไม่พอ
ใจคำตัดสินดังกล่าว ในที่สุดก็จะนำเรื่องขึ้นฟ้องร้องต่อศาล แทนที่เรื่องพิพาทจะเสร็จสิ้นแต่เริ่ม
แรกตั้งแต่นั้นขึ้นศาล ซึ่งสามารถออกคำสั่งบังคับแก่ฝ่ายแพ้คดีได้

4. เศรษฐกิจและประชาชนทั่วไป

ผลดี

1. การมีคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ จะทำให้ปัญหาข้อขัดแย้งในเรื่องการ
ใช้งานลิขสิทธิ์หมดไป เพราะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับความคุ้มครองมากขึ้นและเป็นผลให้
ประชาชนทั่วไปเคารพต่อสิทธิและเห็นคุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญาของเจ้าของลิขสิทธิ์มากขึ้น
เป็นการยกระดับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้นอีกระดับหนึ่ง

2. เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือนักลงทุนชาวต่างชาติที่
จะเต็มใจอนุญาตให้ใช้งานของเขาหรือตัดสินใจมาลงทุนในไทย ซึ่งเป็นประเทศที่สามารถให้
ความคุ้มครองงานอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของเขาได้โดยไม่มีกรณีละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้น เพราะ
เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นชาวต่างชาติสามารถได้รับค่าใช้สิทธิที่ยุติธรรมจากการใช้งานของเขาโดยมี
คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ เป็นผู้กำหนดให้

3. การมีคณะกรรมการค่าใช้สิทธิจะช่วยตัดสินค่าใช้สิทธิที่ยุติธรรม ทำให้เจ้า
ของลิขสิทธิ์มีความมั่นใจและมีกำลังใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่าให้แก่สังคมต่อไป

ผลเสีย

การที่คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิทำหน้าที่ตัดสินกำหนดค่าใช้สิทธิที่ยุติธรรมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ทำให้ผู้ใช้ต้องจ่ายค่าใช้สิทธิอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และผู้ใช้อาจผลักภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้แก่ประชาชนผู้ใช้บริการงานลิขสิทธิ์ เช่น ขึ้นราคาสินค้าหรือบริการ โดยรวมค่าใช้จ่ายที่ตนต้องจ่ายเป็นค่าใช้สิทธิให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เพิ่มเข้าไปในราคาสินค้าหรือบริการนั้นด้วย ทำให้ประชาชนต้องบริโภคสินค้าหรือใช้บริการที่มีราคาแพงขึ้นกว่าตามความเป็นจริง

คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในกฎหมายลิขสิทธิ์ที่เหมาะสมกับสำหรับประเทศไทย

1. ข้อพิจารณาเบื้องต้นในการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิของไทย

แม้การจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิจะเป็นที่ยอมรับกันในด้านต่างประเทศ เนื่องจากสามารถแก้ไขปัญหาการใช้งานลิขสิทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การที่แต่ละประเทศจะจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ ควรจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นของการมีคณะกรรมการฯ ดังกล่าวว่าเป็นมากน้อยเพียงใด สำหรับประเทศไทยควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันในเรื่องการใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นในประเทศไทย

เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์กันมาก เช่น มีการใช้งานวัสดุทัศนวิศุ ภาพยนตร์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เทปคาสเซต แผ่นเสียง แผ่นดิสค์ วีดีโอเทป ฯลฯ หากใช้งานดังกล่าวเพื่อหากำไร ย่อมถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยไม่เข้าข้อยกเว้นของการใช้โดยชอบธรรมตามมาตรา 34 (1) แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ซึ่งบัญญัติลักษณะสำคัญของการใช้งานดังกล่าวว่า จะต้องมิได้ดำเนินการเพื่อหากำไร กล่าวคือจะต้องเป็นการดำเนินงานดังกล่าวออกให้ประชาชนฟังหรือชมเพื่อความบันเทิงอย่างเดียว จึงจะได้รับยกเว้นไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน แต่ในปัจจุบันมีการเพิ่มค่าบริการจากการใช้งานดังกล่าวรวมเข้าในราคาสินค้าหรือบริการซึ่งถือเป็นการแสวงหากำไรอย่างหนึ่ง จึงไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 34 (1) และถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เพราะใช้งานโดยไม่ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ในปัจจุบันมีการใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นในลักษณะนี้มีมากขึ้น ซึ่งถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในทุกกรณี สำหรับในต่างประเทศ ได้กำหนดประเภทของงานลิขสิทธิ์บางอย่างที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งสาธารณชนจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ และ

บางครั้งได้นำไปใช้เพื่อแสวงหากำไรด้วย กฎหมายจึงบัญญัติให้งานเหล่านี้เป็นการอนุญาตเชิง บังคับคือ เป็นการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้งานของเจ้าของลิขสิทธิ์ได้โดยไม่ได้เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากผู้ใช้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการอนุญาตเชิงบังคับคือผู้ใช้ต้องจ่ายค่าใช้สิทธิตลอดระยะเวลา ของการใช้งานและค่าใช้สิทธินี้ หากคู่กรณีตกลงกันไม่ได้จะต้องให้คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ เป็นผู้กำหนดให้ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีเพราะทำให้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในการใช้งานลิขสิทธิ์ของ ผู้อื่นหมดไป กล่าวได้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อสภาพของการใช้ตาม ความเป็นจริง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ มาก จึงสมควรทำการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ ให้ทัดเทียมกับอารยะประเทศ

ข. ความจำเป็นของการมี การอนุญาตเชิงบังคับในกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย

เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่สามารถงานอันมี ลิขสิทธิ์ไปใช้ในรูปแบบใหม่ ๆ ได้อย่างแพร่หลายและโดยไม่จำกัด สามารถถ่ายทอดสื่อสารไปยัง สาธารณชนได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและมีราคาถูกลง การชำระประโยชน์เหล่านี้ในบางครั้ง อาจไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ และเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่อาจควบคุมการใช้งาน ในลักษณะต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง เป็นผลให้เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้ผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจ อันเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียว จึงสมควรที่กฎหมายลิขสิทธิ์จะบัญญัติงานที่มีคุณค่าต่อสังคมและสาธารณชน จำเป็นต้องชำระประโยชน์ให้เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ ซึ่งมีผลให้ผู้ใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของ ผู้อื่นได้โดยไม่ได้เป็นการละเมิด แต่มีเงื่อนไขคือผู้ใช้ต้องจ่ายค่าใช้สิทธิให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็น การตอบแทน

ค. ความจำเป็นในการจัดตั้งสมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิ (collecting society)

ในประเทศไทย

เนื่องจากมีการชำระประโยชน์งานลิขสิทธิ์อย่างแพร่หลายโดยไม่จำกัด เจ้าของ ลิขสิทธิ์ไม่สามารถควบคุมการใช้งานดังกล่าว รวมทั้งไม่สามารถจัดเก็บค่าใช้สิทธิหรือให้อนุญาต ใช้งานได้อย่างทั่วถึง ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่อาจได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจ จึง สมควรมีการจัดตั้งสมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิทำหน้าที่เป็นตัวแทนเจ้าของลิขสิทธิ์ในการจัดเก็บค่าใช้ สิทธิและให้อนุญาตผู้อื่นใช้งานแทนเจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งจะช่วยให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถควบคุมการ ชำระประโยชน์งานของตนได้อย่างทั่วถึง เป็นผลให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิดียิ่งขึ้น

ง. ความจำเป็นในการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ (Copyright Royalty Tribunal) ในประเทศไทย

กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยในปัจจุบัน มีได้บัญญัติการใช้งานลิขสิทธิ์บางประเภทให้ทันต่อเหตุการณ์ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยบัญญัติประเภทงานที่มักจะถูกใช้ประโยชน์จากสาธารณชนให้เป็น "การอนุญาตเชิงบังคับ" ซึ่งจะมีผลให้เจ้าของลิขสิทธิ์และผู้ใช้งานได้รับความคุ้มครองมากขึ้น โดยเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิได้รับค่าลิขสิทธิ์เป็นการตอบแทนจากการที่มีผู้อื่นใช้งานของตน และผู้ใช้อีกจะสามารถใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นได้อย่างมั่นใจว่าจะไม่ถูกเจ้าของลิขสิทธิ์ฟ้องร้องฐานละเมิดลิขสิทธิ์ แม้จะใช้งานดังกล่าวเพื่อแสวงหากำไร ตรายเท่าที่ผู้รับปฏิบัติตามเงื่อนไขของการอนุญาตเชิงบังคับคือจ่ายค่าลิขสิทธิ์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ นอกจากนี้กฎหมายลิขสิทธิ์ควรจะจัดตั้งสมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ (collecting society) เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเจ้าของลิขสิทธิ์ในการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์และอนุญาตใช้งานลิขสิทธิ์ ดังนั้น กฎหมายลิขสิทธิ์จึงควรจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ เพื่อทำหน้าที่บริหารการอนุญาตเชิงบังคับ ควบคุมดูแลการดำเนินงานของสมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ ตลอดจนชี้ขาดข้อพิพาทในการอนุญาตใช้งานลิขสิทธิ์ประเภทอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาการใช้งานลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันลดน้อยลง

ผลดีของการมีคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ ได้แก่

- 1) ป้องกันมิให้สมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์มีข้อได้เปรียบในการเจรจาต่อรองกับผู้ขออนุญาตใช้งานในเรื่องการอนุญาตการกำหนดจำนวนค่าลิขสิทธิ์และกำหนดเงื่อนไขของการอนุญาต ทำให้ผู้ขอใช้งานได้รับความคุ้มครองดียิ่งขึ้น เช่น หากคณะกรรมการฯ เห็นว่าสมาคมปฏิเสธการอนุญาตโดยปราศจากเหตุผล หรือกำหนดค่าลิขสิทธิ์ หรือมีเงื่อนไขที่ไม่สมเหตุผล เมื่อได้รับคำร้องขอคณะกรรมการฯ มีอำนาจทำคำสั่งยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งของสมาคมได้
- 2) คณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะด้านมากกว่าศาลโดยทั่วไป จึงสามารถทำคำตัดสินในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างยุติธรรมและสมเหตุสมผล
- 3) การร้องขอต่อคณะกรรมการฯ มีความสะดวกรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการฟ้องร้องต่อศาลซึ่งเสียค่าใช้จ่ายสูง กระบวนการพิจารณามีความยุ่งยากและเสียเวลาอย่างยิ่ง

วิธีการที่คณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์จะเข้าควบคุมสมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์
ได้แก่

1) ตัดสินชี้ขาดข้อโต้แย้งอย่างยุติธรรม ปราศจากอคติ วิธีนี้คุ้มครองฝ่ายที่ไม่พอ
ใจค่าตัดสินของคณะกรรมการฯสามารถอุทธรณ์ต่อศาลได้

2) เข้าแทรกแซงการกำหนดอัตราค่าลิขสิทธิ์ และเงื่อนไขในการให้อนุญาต
ของสมาคม เพื่อป้องกันสมาคมมิให้ใช้อำนาจในทางที่ผิด

หลักการทั้ง 2 ข้างต้น ได้ถือตามอนุสัญญาเบอร์น ฉบับแก้ไข ณ.
กรุงสต็อกโฮล์ม (Stockholm Revision Conference 1976) ว่าประเทศสมาชิกอนุสัญญา
เบอร์น อาจมีคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ทำหน้าที่เพื่อหามาตรการในการต่อต้านการใช้
อำนาจในทางที่ผิดโดยการผูกขาด⁸

2. รูปแบบของคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ของไทย

จากการที่ได้ศึกษาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์
ในประเทศต่าง ๆ จะเห็นว่าประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้เห็นความสำคัญของการให้ความ
คุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ทำหน้าที่กำหนด
จำนวนค่าลิขสิทธิ์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ คณะกรรมการฯสามารถ
วินิจฉัยของพิพาทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่พอใจแก่คู่กรณี รวมทั้งสามารถพิจารณาคดี
ได้อย่างรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องน้อย และนอกจากนี้ยังมีอำนาจควบคุมดูแลการ
ดำเนินงานของสมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์มิให้ใช้อำนาจผูกขาด

ในการดำเนินการพิจารณา คณะกรรมการฯจะไม่นำประเด็นปัญหาที่ยื่นมา
พิจารณาเอง นอกจากจะได้รับการร้องเรียนและไม่มีเขตอำนาจ (jurisdiction) ในการ
สืบสวนได้ตามอำเภอใจ ในแต่ละคดีคู่กรณีจะต้องเสนอพยานหลักฐานเอง หากคณะกรรมการฯ มี

⁸World Intellectual Property Organization, Collective Administration of Copyright and Neighbouring Rights, Report Prepared by The International Bureau of The World Intellectual Property Organization (WIPO), 1990, p.346.

คำตัดสินแล้ว คู่กรณีฝ่ายใดไม่พอใจ คู่กรณีฝ่ายนั้นสามารถอุทธรณ์ต่อศาลได้ภายในกำหนดเวลา โดยทั่วไป การอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการมีน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นทางบัญชี กฎหมาย เนื่องจากคณะกรรมการฯ แต่งตั้งจากบุคคลที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จึงสามารถทำให้คำตัดสินในประเด็นบัญชีที่ซับซ้อนสามารถสิ้นสุดลงได้อย่างเหมาะสมและค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคดีมีน้อยกว่าการฟ้องศาลโดยทั่วไป ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่ต้องการความคล่องตัวและรวดเร็วดังเช่นในปัจจุบัน

ขณะนี้ประเทศไทยมีหน่วยงานของรัฐที่มีความรับผิดชอบด้านลิขสิทธิ์โดยตรงอยู่แล้ว คือ กรมทรัพย์สินทางปัญญา อยู่ในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ มีหน้าที่รับผิดชอบได้แก่

- 1) ดำเนินการเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์
- 2) พัฒนาระบบ รูปแบบและวิธีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
- 3) ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศทางเทคโนโลยีจากเอกสารสิทธิบัตรเพื่อการศึกษา วิจัย และพัฒนา รวมทั้งการผลิตสินค้าในเชิงพาณิชย์
- 4) ศึกษา วิเคราะห์และเสนอแนะ เกี่ยวกับนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ นอกจากนี้ กรมทรัพย์สินทางปัญญายังมีงานสำคัญอีก 3 ด้าน ได้แก่
  1. ด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
    - 1.1 รับผิดชอบ เบียน เพื่อคุ้มครองสิทธิในสิทธิบัตรการประดิษฐ์และสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์
    - 1.2 รับผิดชอบ เบียน เพื่อคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ เครื่องหมายรับรองและเครื่องหมายร่วม
    - 1.3 รับผิดชอบ เบียน เพื่อคุ้มครองสิทธิในลิขสิทธิ์
    - 1.4 รับผิดชอบ เบียน เพื่อขอความคุ้มครองเครื่องหมายการค้า
    - 1.5 ประสานงานกับพนักงานตำรวจ อัยการ ศาลและกรมศุลกากร ตลอดจนหน่วยงานอื่น เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา
  2. ด้านส่งเสริมธุรกิจและอุตสาหกรรม
    - 2.1 เผยแพร่ข้อมูลทางเทคโนโลยีจากเอกสารสิทธิบัตร

2.2 เผยแพร่ข้อมูลสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า จากทะเบียนสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า

2.3 ส่งเสริมการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing Agreements)

3. ด้านนโยบาย

3.1 ศึกษา วิเคราะห์และเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศ

3.2 ให้ความเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับทำที่ของรัฐบาลในการเจรจาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา⁹

ดังนั้น ในการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ รัฐบาลจึงควรจะให้การสนับสนุนและกำกับดูแลการดำเนินงานของคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ ทั้งในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งและในระหว่างดำเนินการโดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านลิขสิทธิ์โดยตรงอยู่แล้ว กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงเป็นหน่วยงานที่เหมาะสม ในอันที่จะสานต่อความรับผิดชอบโดยให้การสนับสนุนและกำกับดูแลการดำเนินงานของคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิต่อไป

คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ควรจะมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) องค์ประกอบของคณะกรรมการ

โครงสร้างของคณะกรรมการ ไม่ควรจะมีจำนวนกรรมการมากเกินไป เพราะอาจประสบปัญหาในการเรียกประชุม คณะกรรมการควรจะเป็นคณะกรรมการฝ่ายบริหาร ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการระดับสูงของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ อธิบดีและรองอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา เป็นประธานกรรมการและรองประธานกรรมการ ตามลำดับ และมีกรรมการอื่นซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกิน 10 คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งและคณะกรรมการมีอำนาจ

⁹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, สถาบันกรมทรัพย์สินทางปัญญา (กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, กันยายน 2535), หน้า 10-13.

แต่งตั้งบุคคลใดเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการก็ได้ เช่นเดียวกับคณะกรรมการสิทธิบัตรของไทย ซึ่งมีกรรมการอื่นเป็นผู้ทรงคุณวุฒิโดยได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจแต่งตั้งเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

2) วาระของกรรมการ

กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งควรมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี เช่นเดียวกับคณะกรรมการสิทธิบัตรของไทย ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม คือ ไม่นานจนเกินไป และในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่ง ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติเหมาะสมดำรงตำแหน่งแทน ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่ง และกรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจจะได้รับการแต่งตั้งอีกได้ เช่นเดียวกับคณะกรรมการสิทธิบัตรของไทย

3) การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการ

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง อาจจะพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระได้ เมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) คณะรัฐมนตรีให้ออก
- (4) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (6) ได้รับความเสียหายจากคดีอาญาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษ

สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

เมื่อกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะรัฐมนตรีจะแต่งตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ โดยให้กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งนี้ อยู่ในตำแหน่งตามวาระของกรรมการซึ่งตนแทน ซึ่งหลักในข้อนี้จะ เหมือนกันหลักของคณะกรรมการต่างๆ โดยทั่วไป เช่น คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิของอังกฤษ คณะกรรมการสิทธิบัตรและคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าของไทย

4) การประชุม

ในการประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม ถ้าในการประชุมคราวใด ประธานกรรมการหรือรองประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุม

เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด เช่นเดียวกับหลักทั่วไปในเรื่ององค์ประชุมของคณะกรรมการสิทธิบัตรและคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าของไทย

5) อำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการ

คณะกรรมการควรมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อศึกษาพิจารณาและเสนอความเห็นในเรื่องที่ได้รับมอบหมายได้ เช่นเดียวกับคณะกรรมการสิทธิบัตรของไทย

6) อำนาจในการรับฟังความเห็นจากบุคคลภายนอก

คณะกรรมการหรือคณะกรรมการ ควรมีอำนาจออกหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาแสดงความคิดเห็นก็ได้ เนื่องจากการพิจารณาบางเรื่องจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น งานดนตรีกรรม หรือต้องอาศัยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ เพื่อคณะกรรมการจะได้นำมาพิจารณาประกอบการชี้ขาดตัดสินให้เป็นไปด้วยความถูกต้องและยุติธรรมที่สุด

7) อำนาจหน้าที่

คณะกรรมการควรมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ของอังกฤษ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่กว้างขวางและมีความชัดเจนแน่นอน กล่าวโดยสรุปได้แก่

ก. กำหนดอัตราค่าลิขสิทธิ์ของงานที่เป็นการอนุญาตเชิงบังคับและงานลิขสิทธิ์บางประเภทที่อยู่ในแผนงานอนุญาตของสมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ เช่น การอนุญาตที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม นาฏกรรม ดนตรีกรรม ศิลปกรรม ภาพ (รวมทั้งเสียงในฟิล์ม) เป็นงานที่มีผู้สร้างสรรค์มากกว่า 1 คน และเป็นการอนุญาตเพื่อการทำซ้ำ การนำออกแสดงในที่สาธารณะ การแพร่เสียงแพร่ภาพหรือการถ่ายทอดโดยเคเบิล เป็นต้น

ข. กำหนดอัตราค่าลิขสิทธิ์ในการใช้งานลิขสิทธิ์บางประเภท เช่น การอนุญาตให้สถาบันศึกษาใช้งานลิขสิทธิ์เพื่อแพร่เสียงแพร่ภาพหรือถ่ายทอดรายการเคเบิล การอนุญาตเกี่ยวกับสิทธิการเช่าสิ่งบันทึกเสียง ฟิล์มหรือรายการคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ค. จัดการเกี่ยวกับเงื่อนไขของการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ที่เป็นปฏิสัมพันธ์ผลประโยชน์ของสาธารณชน

ง. ควบคุมการดำเนินงานของสมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ มีให้ใช้อำนาจ

ผูกขาดในการอนุญาตใช้งานลิขสิทธิ์ที่มีขอบ เช่น ปฏิเสธการอนุญาตโดยปราศจากเหตุผล เพราะมีอคติกับผู้ขอใช้งานหรือกำหนดเงื่อนไขการอนุญาตหรือจำนวนค่าใช้สิทธิที่ไม่สมเหตุผล คณะกรรมการสามารถออกคำสั่งยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งของสมาคมได้

8) ผลของคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง

เมื่อคณะกรรมการได้วินิจฉัยหรือมีคำสั่งใด ๆ แล้ว ให้แจ้งคำวินิจฉัยหรือคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลไปยังคู่กรณี ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดไม่เห็นด้วยกับคำสั่งหรือคำวินิจฉัยนั้น คู่กรณีฝ่ายนั้นควรจะมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้หรือไม่ ในปัจจุบันมีหลายความเห็น ได้แก่ ควรให้คู่กรณีสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้ ควรจำกัดสิทธิอุทธรณ์และควรให้คำสั่งของคณะกรรมการเป็นที่สุด

3. ผลของคำสั่งของคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิ

เมื่อคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิมีคำสั่งใด ๆ แล้ว คู่กรณีฝ่ายที่ไม่พอใจ ควรจะมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้หรือไม่ นั้น น่าจะมีแนวทางบัญญัติกฎหมายได้ 3 แนวทางดังนี้คือ

1. แนวทางที่หนึ่ง ควรจะมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้ ตามหลักที่ว่า "บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิแสวงหาความชอบธรรมภายใต้ศาลสถิตย์ยุติธรรม" และตามหลักทั่วไปจะเห็นได้ว่าคำตัดสินของคณะกรรมการอื่น ๆ กฎหมายอนุญาตให้คู่กรณีสามารถอุทธรณ์ต่อไปยังศาลได้ เช่น คณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิของต่างประเทศและคณะกรรมการภายใต้กฎหมายอื่น ๆ ของไทย

2. แนวทางที่สอง ควรจะจำกัดสิทธิอุทธรณ์ โดยอนุญาตให้คู่กรณีสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ได้เฉพาะในกรณีที่เป็นและสมควรเท่านั้น เพื่อมิให้มีการอุทธรณ์ต่อศาลโดยพร่ำเพรื่อจนเกินไป ส่วนคำว่า "จำเป็นและสมควร" นั้น กฎหมายอาจจะกำหนดให้อยู่ในดุลพินิจของประธานกรรมการ หรือรองประธานกรรมการ เท่านั้น

3. แนวทางที่สาม กฎหมายควรจะกำหนดให้ "คำสั่งของคณะกรรมการเป็นที่สุด" มีผลให้คู่กรณีไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อศาล ไม่ว่าในกรณีใด แนวทางนี้เห็นว่า ควรถือว่าคำตัดสินของคณะกรรมการมีความถูกต้องและยุติธรรมดีแล้ว เนื่องจากคณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญในการตัดสินปัญหาด้านลิขสิทธิ์โดยตรง ได้แก่ อธิบดีและรองอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาและผู้ทรงคุณวุฒิ คำตัดสินของคณะกรรมการควรจะเป็นที่เชื่อถือได้ โดยไม่ควรรให้ศาลต้องพิจารณาเรื่องซ้ำซ้อนอีก เนื่องจากศาลอาจจะแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญในด้านลิขสิทธิ์มาร่วมพิจารณาตัดสิน ซึ่งก็คือบุคคลในคณะกรรมการเอง ซึ่งเป็นการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น หากต้องนำเรื่องดังกล่าวมาให้ศาลพิจารณาอีก และในปัจจุบันมีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาล

เป็นจำนวนมาก จึงเป็นการสมควรที่จะกำหนดให้ค่าตัดสินของคณะกรรมการเป็นที่สุด

สำหรับผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางที่หนึ่ง เนื่องจากเห็นว่าค่าตัดสินของคณะกรรมการควรจะได้รับ การตรวจสอบโดยฝ่ายตุลาการ และค่าตัดสินของคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิตามหลักสากลโดยทั่วไปของต่างประเทศ รวมทั้งค่าตัดสินของคณะกรรมการอื่น ๆ ในกฎหมายไทยกฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้บริโภคสามารถนำสิทธิอุทธรณ์ต่อไปยังศาลได้

4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิในประเทศไทย

ก. กฎหมาย พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 บัญญัติข้อยกเว้นในการใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งเรียกว่า "การใช้โดยชอบธรรม" ในทางปฏิบัติมีการใช้งานเรคคอร์ดแผ่นวีซีดีและงานภาพยนตร์ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามากที่สุด และผู้ใช้นักจะอ้างว่าเป็นการใช้โดยชอบธรรม แม้บางครั้งผู้ใช้งานรายไม่เข้าลักษณะของการใช้โดยชอบธรรม เนื่องจากผู้ใช้นักจะใช้งานเพื่อแสวงหากำไร กฎหมายเกี่ยวกับการใช้โดยชอบธรรมตามมาตรา 34(1) บัญญัติว่า "การนำเรคคอร์ดแผ่นวีซีดีหรือภาพยนตร์ ออกโฆษณาตามความเหมาะสม โดยมีได้จัดทำขึ้นหรือดำเนินการเพื่อหากำไร มิให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ในกรณีการนำออกให้ฟังหรือชมเพื่อความบันเทิง สำหรับประชาชนผู้ให้บริการในสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม..." หากผู้ใช้งานเพื่อแสวงหากำไร ย่อมไม่เข้าลักษณะเป็นการใช้โดยชอบธรรมตามมาตรา 34(1) เมื่อใช้งานรายไม่ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ในประเทศไทยมักมีปัญหารัดเดียวกันในเรื่องนี้อยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยมิได้บัญญัติเรื่องการใช้โดยชอบธรรมอย่างชัดเจน และจำกัดและมิได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสาร ก่อให้เกิดการทำซ้ำของงานได้อย่างแพร่หลายและไม่มีจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้งานบางอย่างที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม สาธารณชนโดยทั่วไป จำเป็นจะต้องใช้ประโยชน์จากงานดังกล่าว กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยจึงควรแก้ไขปรับปรุงโดยการบัญญัติงานประเภทเหล่านี้ให้เป็นการอนุญาตเชิงบังคับ ซึ่งเป็นการบังคับเจ้าของลิขสิทธิ์ให้ต้องอนุญาตผู้อื่นใช้งาน แต่เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิได้รับค่าใช้สิทธิจากผู้ใช้เป็นการตอบแทน นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งสมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิ (collecting society) เพื่อทำหน้าที่จัดเก็บค่าใช้สิทธิดังกล่าวแทนเจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นสมาชิก รวมทั้งให้อนุญาตผู้อื่นใช้งานในนามของเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น จึงควรจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าใช้สิทธิควบคุมดูแลการกำหนดจำนวนค่าใช้สิทธิ และการดำเนินการของสมาคมจัดเก็บค่าใช้สิทธิด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ข. ผู้ใช้ อาจต่อต้านการกำหนดให้มีสิ่งเหล่านี้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย ได้แก่ (1) การอนุญาตเชิงบังคับ (2) สมาคมจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ (3) คณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ เนื่องจากเกรงว่าผลกำไรที่ตนควรจะได้รับมีจำนวนลดลง เพราะต้องนำเงินบางส่วนไปจ่ายเป็นค่าลิขสิทธิ์ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ และความเคยชินทางปฏิบัติที่สามารถใช้งานลิขสิทธิ์ของผู้อื่นอย่างอิสระโดยไม่ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ และไม่จำเป็นต้องขออนุญาตใช้งานจากผู้ใด ในอนาคตหากมีการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ในส่วนดังกล่าว จะทำให้ผู้ใช้ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ และผู้ใช้อาจผลักภาระค่าใช้จ่านี้ให้แก่ประชาชนผู้บริโภค เช่น เพิ่มราคาสินค้าและบริการ เพื่อมิให้ผลกำไรของผู้ผลิตน้อยลง

ค. ค่านิยม เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมมาแต่ดั้งเดิมว่า ศาลเป็นสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน คำสั่งคำบังคับของศาลบุคคลทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเด็ดขาด ดังนั้น ในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดค่าลิขสิทธิ์ คณะกรรมการฯ จะต้องสร้างความเชื่อถือศรัทธาเพื่อเป็นที่ยอมรับจากสาธารณชน โดยตัดสินปัญหาเกี่ยวกับการใช้งานลิขสิทธิ์ต่าง ๆ ให้มีความยุติธรรมมากที่สุด เพื่อที่ประชาชนผู้เกี่ยวข้องจะมีความรู้สึกว่าได้ได้รับความคุ้มครองสิทธิอย่างแท้จริง โดยไม่ต้องนำคำตัดสินของคณะกรรมการฯ ไปให้ศาลตัดสินชี้ขาดอีกในที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย